

ПОВОДОМ 75. ГОДИНА ОД СМРТИ СРПСКЕ НАУЧНИЦЕ, АЈНШТАЈНОВЕ ПРВЕ СУПРУГЕ, ПЕТЕР СТОЈАНОВИЋ

ИЗ СЕН ГАЛЕНА ОТКРИВА ДЕТАЉЕ О ПРОНАЛАСКУ ГРОБА У ЦИРИХУ И ЊЕНОМ ПОСЛЕДЊЕМ ЗАВЕШТАЊУ

Јованка Симић

ХОЋЕ ЛИ СЕ МИЛЕВИ ИСПУНИТИ ЖЕЉА ДА ПОЧИВА УЗ СИНА?

Премештање њених остатака није неизводљиво, али јесте компликовано, а вероватно и скупо, каже сликар који је трагао за њеним почивалиштем

МАЛО је жена у српској, па и у светској историји које попут Милеве Марић Ајнштајн магнетном снагом привлаче пажњу истраживача, публициста, филмских и позоришних стваралаца и научника.

У петак, 4. августа, навршиће се 75 година од смрти Милеве, рођене у Тителу 1875. године, с краћом левом ногом али и блиставим интелектом који ју је 1896. године, као тек пету девојку Европе, одвео на студије матеме-

Пред безименом гробницом за коју нико деценијама није марио, обузела ме страшна туга

тике и физике у Цирих... Милеве, прве жене нобеловца Алберта Ајнштајна, непризнате коауторке теорије релативитета, понижене супруге и дубоко тужне

мајке којој чак ни последња жеља да почива у близини млађег сина Едуарда до данас није услишена. Није ни могла да буде услишена јер готово пола века није јој се ни гроб знао.

Идуће године биће тачно две деценије откако је сликар и оснивач Научног друштва "Никола Тесла", Петер Стојановић из Сен Галена, рођењем Аустријанац, а пореклом Параћинац који се потом преселио у Швајцарску, пронашао

Милевино почивалиште на циришком гробљу Нордхај.

Стојановић, данас педесетогодишњак, воли да каже да му је Тесла помогао да пронађе Милеву и то непосредно уочи Светске године физике која је "падала" 2005. године.

Од њене намере да буде у близини свог млађег сина Тетеа не треба никада одустати

- У Швајцарској се тада у јавности ретко сретао и Тесла, а камоли Милева. Синуло ми је, пошто су обоје Срби посвећени физици, да повежем та два велика имена и скренем пажњу на њих. Претходно сам сазнао да Милева почива у необележеној гробници. Од

католичког свештеника, после дужег трагања, добио сам податак да она са најмање још двоје људи почива на парцели бр 9 у гробном месту 9357. Када сам коначно дошао до њеног гроба, обузела ме је страховита туга - присећа се за "Новости" Стојановић, чије је откриће била светска вест.

Тада је замршено животно клупко Милевино почело да се одмотава. Упокојила се у 73. години, у циришкој клиници "Еос" у коју је доспела месец дана раније због шлога. Лева

Ретко је се Србија сећа

НЕ скрива Стојановић своје незадовољство што Милева у Новом Саду још нема свој музеј, као и што његово Научно друштво "Никола Тесла" чешће приређује изложбе, предавања и друге догађаје њој у част и сећање у Швајцарској, него што се то чини у Србији. - Њена судбина је несвакидашња, као што је и њен животни пут. Потекла је из угледне породице, која је њој, као и њеном брату Милошу и сестри Зорки, подарила нешто највредније, а то је образовање. На такве вредности треба подсећати, нарочито данас - поручује Стојановић.

упутила својој пријатељици Рити вон Гонзенбах, а у којем изражава жељу да буде сахрањена на гробљу у близини психијатријске болнице, где се од шизофреније лечио њен млађи син Едуард. Кључна реченица гласи: "На гробљу иза психијатрије, закопана да будем". Болно и брижно мајчинско срце надало да ће и "са оног света", неким чудом, моћи да бли над својим Тетеом, како га је од милости звала.

Како у то време у Цириху није било грчког свештенства, по православној обичају, опело Милевини служио је руски парох Давид Антонијевић Шубов. Сахрана је коштала 150 франака. У локалним новинама објављена је читуља овог садржаја: "Одлази на вечни починак наша вољена

то драгоцену сведочанство из Протокола крштењих храма свеца Николаја у Новом Саду, који обухвата период од 1913. до 1930. године. У протоколу наведено је да је Теодор Милић, парох николајевски, а потоњи парох саборни, који је 21. августа 1913. године кр-

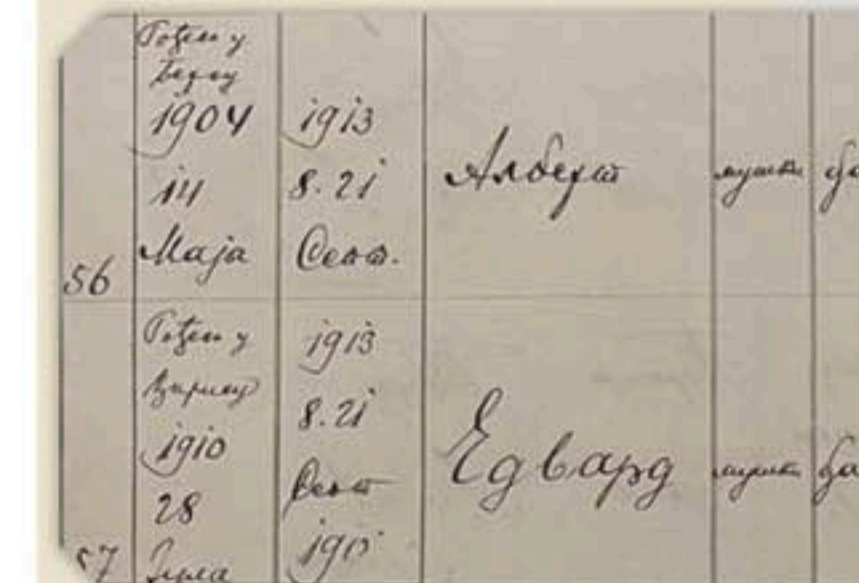
мајка Милева Ајнштајн Марић". У потпису: Ханс-Алберт и Фрида Ајнштајн из Берклија (Калифорнија) и Едуард Ајнштајн. Али, родбина није дуго ни уредно плаћала њено гробно место. У заједничку и безимену гробницу Милева је доспела неколико година после смрти када је власт Цириха наложила да се њен запуштени гроб прекопа, а њене кости преместе у гробницу са туђинцима за које, као ни за њу, нико није марио. Седамнаест година по-

стие своје мајке, Едуард је, 25. октобра 1965, умро у циришком санаторијуму. Вест да је његов славни отац Алберт Ајнштајн преминуо 1955. године у Принстону никада није ни допрла до његове свесте.

УЗ БЛАГОСЛОВ ЕПИСКОПА ИРИНЕЈА ОБЈАВЉУЈЕМО ИЗВОД ИЗ КЊИГЕ У КОЈУ СУ УПИСАНИ АЛБЕРТ И ЕДУАРД АЈНШТАЈН ДЕДА МИЛОШ КРСТИО УНУКЕ БЕЗ ЗНАЊА РОДИТЕЉА

ПОДАТАК да су Милевини и Албертови синови крштени у Цркви преноса моштију Светог Николе из 18. века, коју Новосађани зову Николајевским храмом, већ неко време се помиње у јавности, али никада са крстним доказом - крштеним листом. Благодарећи благослову епископа бачког др Иринеја, "Новости" објављују

стио синове брачног пара Марић-Ајнштајн, старијег Ханса Алберта уписао је под редним бројем 56, а под бројем 57 убележио је млађег Едуарда. У рубрици "родитељи" наведено је "Отац др Алберт Ајнштајн, мати Милева рођена Марић". У одељку "кум" убележено је име "лечника", др Лазе Марковића, иначе

породичног пријатеља Марићевих. Позадину овог догађаја је описа Ђорђе У. Крстић, Новосађанин који је познавао део породице Марић и на основу њихових сведочења написао неколико књига о Милевини и Алберту. Наиме, Милевин

отац Милош није могао да се помири с тим да су му унучи некрштени: "Синови су остали код баке и деде у Новом Саду. Још истог дана кад су им родитељи отпутовали, Марија и Милош, њихов ујак Милош и Сидонија Гајин, кума Марићевих, одвели су их на крштење у Николајевску цркву. Кум на крштењу био им је познати новосадски лекар др Лазе Марковић, са надимком Мргуд." Ово крштење није могло да прође незапажено: у локалном листу "Застава" објављен је овај текст: "Два мала Швајцарца, синови др Алберта Ајнштајна, професора на свеучи-

лишту у Цириху, а унучи нашег цећеног пријатеља и суграђанина Милоша Марића, мали Алберт и Едуард, крштени су у православној вери по жељи свога деде Милоша." До данашњих дана није обелодањено како су вест о крштењу примили родитељи дечака, а поготово Ајнштајнова родбина.

▲ ОКУПЉАЊЕ Петер Стојановић са потомцима славних научника

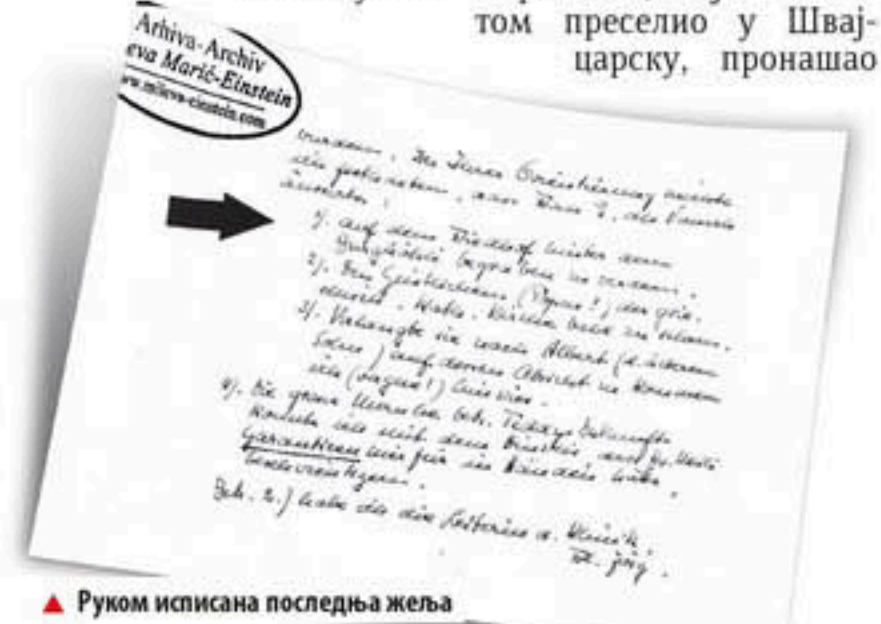
▲ РАЗУМЕВАЊЕ Стојановић са Сузан Херолд из циришке управе

вић се побрине да се на Милевином гробу одржи помен. Четрнаест година после открића Милевиног почивалишта успео је да уз подршку Града Цириха и тадашњег генералног конзула Србије Зорана Јеремића, једини пут окупи њене потомке поред спомен-плоче коју је држава Србија 2009. поставила на до тада необележеном гробном месту.

Разумевање за окупљање породице Стојановић је нашао најпре код Мире Ајнштајн, Милевини и Албертове праунуке, иначе унуче старијег

ну, Америци и у Израелу трајали су годинама. На крају, питамо нашег саговорника - да ли би Милевини потомци, давањем ДНК узорка, подржали испуњавање њене последње жеље да почива у близини свог сина?

- Није могуће, али јесте компликовано, а вероватно и веома скупо. Расути су по свету, али ако би се дипломатским српско-швајцарским заједничким залагањем подупрла та њена жеља, била би то заиста велика ствар. Едуард почива на гробљу, око пет километара удаљен од Милевиног. Мислим да смо као нација дужни да не одустанемо од покушаја да јој испунимо последњу жељу - закључује Стојановић. Зрно речи њему и нама буде наде представнице града Цириха, госпође Сузан Херолд, која је крај плоче на Милевином гробу са жаљењем казала Стојановићу - да се знало да је реч о Милевини Марић Ајнштајн, не бисмо дозволити да она заврши у гробници без обележја. ■

▲ Ручом исписана последња жеља

▲ ОДЛАЗАК Спомен-плоча на циришком гробљу и Милевин посмртни лист (десно)